

EURO - MONEDHA MË E RE

Fatos Ibrahimi*

Fjalë kyçe

- Euro - Bashkimi Ekonomik dhe Monetar - Eurozonë -

Prej disa vjetësh emërtimi Euro ka hyrë në fjalorin tonë dhe shumë prej nesh mund të mendojnë se dinë gjithçka që duhet të dinë për të. Sidoqoftë, tani që momenti i madh i ndërrimit, ai i kalimit nga një koncept ose monedhë abstrakte në diçka të prekshme dhe të dukshme, po afron, ndoshta do të ishte mirë të shikonim se kur, ku dhe si e ka zanafillën kjo monedhë.

Monedha ka marrë emrin Euro në vitin 1995 në mbledhjen e Këshillit Evropian në Madrid. Ky emër, siç mund të kuptohet lehtë, vjen nga emri i kontinentit të cilit kjo monedhë i përket prej tre vjetësh. Simboli është marrë nga shkronja greke epsilon, kurse dy vijat paralele që përshkojnë simbolin përfaqësojnë stabilitetin e kësaj monedhe. Edhe pse shumë njerëz mund të mendojnë që euro vjen në jetë (hyn në ekzistencë) në datën 1 janar 2002, ideja për krijimin e një monedhe të tillë është hedhur shumë kohë më parë.

Bëhet fjalë për Traktatin e Romës (1957) në të cilin u deklarua se objektivi i Evropës ishte një treg i përbashkët evropian. Ky treg do të luante një rol të pallogaritshëm në rrugën drejt një "bashkimi gjithnjë e më të ngushtë të banorëve të Evropës". Traktati në fjalë u ndoq nga Akti i Evropës së Bashkuar (1986) dhe Traktati mbi Bashkimin Evropian (1992) prej të cilëve

lindi Bashkimi Ekonomik dhe Monetar ose ndryshe, baza për monedhën e përbashkët evropiane.

Nëse koncepti i një monedhe të tillë ka qenë i pranishëm prej mëse gjysmë shekulli, lindja e monedhës së shumëpritur është konfirmuar në 1 janar 1999. Që prej këtij momenti 11 nga vendet e BE (12 që prej pranimit të Greqisë më 1 janar 2001) iu përkushtuan implementimit të një politike të përbashkët monetare dhe adoptimit të një monedhe të vetme, nëndarje e së cilës ishin të gjitha monedhat e vendeve pjesëmarrëse në BE. Këtu ka vend sqarimi se Danimarka, Suedia dhe Britania e Madhe nuk bëjnë pjesë në monedhën e përbashkët evropiane, megjithëse janë anëtare të BE. Këto tre shtete kanë të drejtë të ndjekin politikë të pavarur monetare, por ato nuk lejohen të ndërhyjnë në përcaktimin apo vënien në zbatim të politikës monetare të Zonës së Euros.

Një ide shumë e mirë mund të mos vlejë nëse që prej konceptimit të saj nuk krijohen rrugët apo mjetet për ta vënë në jetë atë. Në rastin e euros, institucioni që e ka lidhur ngushtë ekzistencën me këtë monedhë është Banka Qendrore Evropiane, e cila u krijua në 1 qershor 1998. Kjo bankë, së bashku me bankat qendrore të vendeve anëtare të BE-së që kanë adoptuar euron, përbëjnë atë që quhet Eurosistemi.

Qëllimi kryesor i eurosistemit është ruajtja e stabilitetit të çmimeve gjë të cilën e arrin nëpërmjet përcaktimit dhe zbatimit të politikës monetare, kryerjes së operacioneve valutore dhe operimit të sistemeve të pagesave. Eurosistemi drejtohet nga Këshilli Drejtues dhe Bordi Ekzekutiv i BQE dhe ka marrë përsipër realizimin e politikës monetare për monedhën e përbashkët - euro që nga 1 janari i vitit 1999. Në këtë pikë mund të bëjmë një kalim të shkurtër të fazave të përshkuara nga Bashkimi Ekonomik dhe Monetar (BEM) drejt vendosjes dhe konfirmimit të monedhës së re.

FAZAT E EUROS

Në qershor të vitit 1988, Këshilli Evropian konfirmoi objektivin e realizimit të bashkimit ekonomik të Evropës dhe caktoi

Presidentin e atëhershëm të Komisionit Evropian, Zhak Delor, kryetar të një komiteti, i cili do të studionte dhe do të propozonte hapa konkretë që do të çonin drejt këtij bashkimi. Nga puna e këtij komiteti rezultoi i ashtuquajtur "raporti Delor", i cili propozonte që bashkimi ekonomik dhe monetar të arrihej në tre faza të dallueshme nga njëra-tjetra.

a) Faza I e BEM

Në bazë të raportit të lartpërmendur u vendos që faza e parë e BEM të fillonte në 1 korrik 1990. Kjo fazë përfundoi në dhjetor 1993. Ajo u karakterizua nga heqja e të gjitha barrierave të lëvizjes së lirë të kapitalit midis vendeve të BE-së. Gjatë kësaj faze, koordinimi monetar i shteteve evropiane realizohej nga Komiteti i Guvernatorëve të Bankave Qendrore të vendeve anëtare të BE-së.

b) Faza II e BEM

Faza e dytë e BEM u fillua me krijimin e Institutit Monetar Evropian (1 janar 1994). IME nuk kishte përgjegjësi për zbatimin e politikës monetare të Komunitetit Evropian ashtu siç nuk kishte kompetenca mbi ndërhyrjen në tregjet valutore të shteteve anëtare. Dy detyrat që përmbushi ky institucion ishin: forcimi i bashkëpunimit midis bankave qendrore të vendeve të BE-së si edhe përgatitjet për krijimin e Sistemit Evropian të Bankave Qendrore, për zbatimin e një politike monetare të përbashkët si edhe për krijimin e një monedhe të përbashkët në fazën e tretë. Përkishtë gjatë kësaj faze monedha e përbashkët mori emrin Euro.

Në datën 2 maj të vitit 1998 Këshilli i Komunitetit Evropian vendosi unanimisht që 11 vende anëtare të BE-së kishin plotësuar kushtet e nevojshme për adoptimin e monedhës së përbashkët evropiane në fillim të fazës së tretë që do të fillonte në 1 janar 1999. Këto shtete ishin: Belgjika, Gjermania, Spanja, Franca, Irlanda, Italia, Luksemburgu, Holanda, Austria, Portugalia, dhe Finlanda.

c) Faza III e BEM

Faza e tretë e BEM njihet si faza e fiksimit të pakthyeshëm të kurseve të këmbimit midis monedhave të secilit prej shteteve pjesëmarrëse në shportën euro dhe monedhës së re. Që prej kësaj date (1 janar 1999) secila nga monedhat e 11-shes u kthye në nënfish të monedhës së përbashkët. Kjo do të thotë që një markë gjermane apo një gulder holandez sot këmbehet me po aq euro sa ç'është fiksuar në datën e lartpërmendur dhe do të jenë po këto kurse këmbimi që do të përdoren që prej momentit kur monedha fizike do të hyjë në përdorim në vendet e BE-së dhe më gjerë.

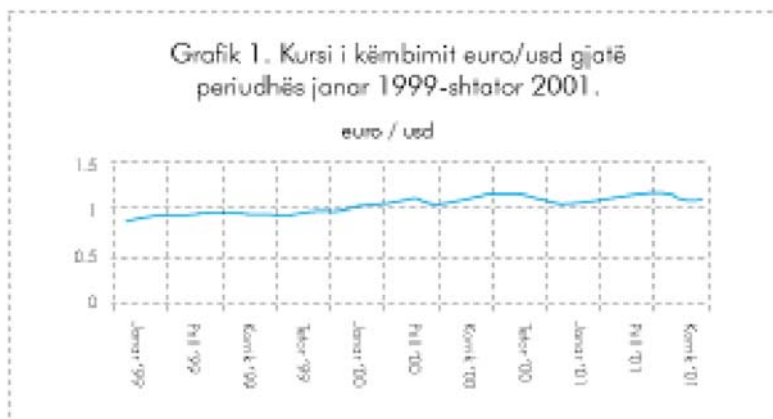
PARASHIKIMET PËR ECURINË E EUROS PËR VENDET QË NUK I PËRKASIN BE

Gjatë periudhës që bëheshin përgatitjet për fazën e tretë të BME, u hodhën në tryezën e debatit shumë teori dhe ide lidhur me influencën që do të kishte euro jo vetëm në Eurozonë, por edhe në vendet që nuk i përkisnin BE. Ndërkohë që dobitë që do të sillte monedha e re në vendet e Zonës Euro vlerësoheshin të shumta, pikëpyetjet më të mëdha binin mbi rolin që do të luante monedha e re në vendet jashtë BE-së, që kishin dhe kanë marrëdhënie të ngushta tregtare dhe financiare me këtë zonë. Duke qenë se gjetja e një formule të vlefshme për të gjitha vendet ishte e pamundur, ekonomistët, me të drejtë konkluduan se për çdo vend impakti i euros, përveçse nga intensiteti i marrëdhënieve tregtare dhe financiare me vendet e BE-së, do të varej gjithashtu nga hapja e vendit ndaj tregjeve ndërkombëtare të kapitalit si edhe nga politikat e kursit të këmbimit që ndiqen në atë vend.

Megenëse tregtia ndërkombëtare me Zonën Euro mendohet se luan rolin më të madh ndërmjet këtyre faktorëve, pasojat pozitive të implementimit të monedhës së re shihen në dy drejtime. Së pari, njëjtësimi i monedhës midis vendeve të Eurozonës do t'i bëjë ato më konkurruese në sy të partnerëve të tyre tregtarë, pra të shteteve që nuk bëjnë pjesë në Eurozonë, të cilat do të ballafaqohen me kosto më të ulëta importi. Së dyti,

mendohet se rritja ekonomike e Zonës Euro që pritet të pasojë implementimin e monedhës së re, do të ketë efekte të dukshme edhe në rajone të tjera të botës.

Në një fazë të parë që do të ndiqte implementimin e euros (edhe pse jo në formën e monedhës fizike), pra që pas 1 janarit 1999, parashikohej një dobësim gradual i euros ndaj dollarit amerikan dhe jenit japonez. Kjo do të ndodhte për arsye se tregtia midis vendeve të shportës së euros do të fillonte të kryhej jo më në formën e transaksioneve në monedha të huaja, por në formën e këmbimit midis dy nëndarjeve të së njëjtës monedhë. Në një periudhë të mëvonshme mendohej se roli ndërkombëtar i euros do të rritej duke rritur kështu përdorimin e monedhës në tregjet ndërkombëtare të valutës. Sikur të bënim një analizë aktuale të ecurisë së monedhës evropiane në krahasim me dollarin, do të shihnim se me të vërtetë euro ka pësuar një dobësim gradual ndaj monedhës 'rivale' gjatë dy viteve të fundit.

Ecuria e mëtejshme e monedhës evropiane ndaj usd mbetet të analizohet në kuadrin e ecurive të ekonomive që secila nga monedhat mbështet. Ndërkohë që komuniteti evropian dhe mbarë bota përgatiten për daljen fizike të monedhës së re, ekonomistët përpiqen të gjejnë përgjigje për disa probleme që ata mendojnë se do të fillojnë të shfaqen menjëherë pasi euro të mbërrijë në duart e përdoruesve të parasë.

Kur euro si monedhë apo kartëmonedhë të bëhet e prekshme, mund të priten rradhë të gjata para bankave dhe dyqaneve ndërkohë që 302 milionë qytetarë të Evropës do të stepen para parasë së re njësoj si turistët. Miliona produkte dhe shërbime do të riçmohen.

Operacioni do të ndikojë në shtete dhe kompani shumë larg Zonës së Euros. Sipas vlerësimeve një sasi prej rreth 35 miliardë dem qarkullon jashtë BE, kryesisht në Evropën Lindore.

Mali i Zi është një ndër vendet, që pas adoptimit të markës gjermane si monedhë të vetën, do të detyrohet të kthehet nga euro sapo marka gjermane të pushojë së ekzistuari.

PROBLEM (A) – NDRYSHIMET NË ÇMIME MIDIS ZONAVE TË NDRYSHME TË EUROZONËS

Një nga problemet që mendohet se do të rrjedhin nga adoptimi fizik i euros në Zonën e Euros që nga 1 janari 2002, do të jetë mundësia që do t'u jepet konsumatorëve të bëjnë krahasimin midis çmimeve të zonave të ndryshme. Ato hendeqe që monedhat e ndryshme evropiane kanë mundur t'i fshehin deri diku, do të bëhen të dukshme prej momentit kur pagat, çmimet dhe taksat të llogariten në të njëjtën monedhë.

Mendohet se, kur çmimet e mallrave dhe të shërbimeve të konvertohen në euro, do të fillojnë lëvizje masive të blerësve nga zonat me çmime të larta, drejt atyre me çmime më të ulëta me qëllim që të përfitohet në blerjen e makinave, të benzinës e kështu me rradhë. Ai që shihet më me frikë nga ekonomistët sot është reagimi i sindikatave të punëtorëve, të cilat mund të protestojnë ndaj pagave të ulëta të punëtorëve në zona të caktuara. Sipas një parashikimi të bërë gjatë gjysmës së parë të këtij viti, ekonomistët mendojnë se kostot e konvertimit dhe hezitimi i konsumatorëve për të shpenzuar mund të ngadalësojnë rritjen ekonomike të Zonës Euro për vitin 2002 me 0.25 për qind. Ky parashikim nuk ka marrë parasysh ngjarjet e fillimit të shtatorit, gjë që do të thotë që ka të ngjarë që kostot e konvertimit

të jenë akoma më të larta ose që efekti i tyre mbi ritmet e rritjes së Zonës Euro, të jetë akoma më i lartë.

Gjithsesi, konvertimi pritet të ketë dhe efekte pozitive që do të nisin të duken sapo zona në fjalë të rimëkëmbet nga ngadalësimi i vërejtur gjatë vitit të fundit. Nga ana e biznesmenëve ka shpresa se monedha dhe kartëmonedha e re do t'i lehtësojnë tepër bashkimet (shkrirjet) dhe blerjet midis kompanive dhe korporatave. Këto të fundit, nën mbretërimin e sistemit shumëmonedhësh kanë hasur shpeshherë pengesë nga ana e autoriteteve kombëtare gjatë proceseve të lartpërmendura. Pritet që sektori i shërbimeve financiare i cili ka 'vuajtur' më shumë nga barrierat e vendosura nga rregullatorët, të përfitojë më tepër nga konvertimi fizik i monedhës.

PROBLEM (B) INFLACIONI – I RRJEDHUR NGA RRUMBULLAKIMET E ÇMIMEVE LART

Në radhët e ekonomistëve ka lindur shqetësimi se adoptimi fizik i monedhës së re do të krijojë kushte për rritjen e inflacionit, për çrregullimin e politikës monetare në Evropë dhe për zhvlerësimin e euros ndaj dollarit dhe jenit japonez. Megjithëse çmimet në vende të ndryshme evropiane kanë lëvizur në kahe të ndryshme në rastet kur janë bërë ndryshime në numrin e zerove, ekziston frika se konvertimi i çmimeve në euro do të krijojë hapësira për rrumbullakosjen e çmimeve ekzistuese në nivele më të larta.

Nga ana tjetër, një nga dobitë më të mëdha të ekzistencës së euros, madje shtytja kryesore për implementimin e kësaj monedhe, pritet të jetë rritja e shtuar ekonomike e Eurozonës në një periudhë afatgjatë. Për vendet e shportës euro, monedha e re mendohet se do të rrisë nivelin e koordinimit të cikleve ekonomike nëpërmjet marrëdhënieve tregtare, integritit në tregjet financiare dhe konvergjiencës në rritje të politikave ekonomike.

Në prag të janarit 2002, ajo që pritet nga publiku sipas fjalëve të Drejtorit të Bankës Qendrore Evropiane, Wim Dojzenberg,

është besim në monedhën evropiane, e cila është provë që Evropa e bashkuar nuk është një ide abstrakte dhe e largët, por diçka reale dhe dinamike.

---

* Fatos Ibrahimi, Zëvendësguvernator i Parë i Bankës së Shqipërisë.